

Lunds universitet
Statsvetenskapliga Institutionen

STV102
VT 2007
Handledare: Caroline Boussard

**Demokrati, massmedia och personcentrering –
en normativ studie**

Edvin Bergqvist
Daniel Strömholm

Abstract

Denna uppsats är ett resonerande argument kring massmedias roll i det demokratiska samhället. Vi diskuterar inledningsvis ett antal demokratiideal generellt, med syftet att ur dessa kunna identifiera ett gemensamt karaktärsdrag: att demokrati kräver politiskt medborgerligt engagemang. Detta karaktärsdrag används sedermera för att fälla ett normativt påstående kring massmedias roll och innehåll. Detta normativa påstående appliceras slutligen på tre stycken skilda demokratiska ideal med utgångspunkt i en specifik massmedial innehållstyp, personcentrering.

Nyckelord: demokrati, massmedia, medborgare, personrapportering, personcentrering
Antal tecken: 69 285

1. INLEDNING	4
1.2 Demokrati?	4
1.3 Syfte	5
1.4 Frågeställning	5
2. METOD	6
2.1 Våra premisser	6
3. TEORI	7
3.1 Aktivt ställningstagande	7
3.1.1 Klassisk demokrati	8
3.1.2 Liberalism	8
3.1.3 Argumenteföring	9
3.2 Massmedia	12
3.2.1 Vilket innehåll, vilken demokratityp?	13
3.2.2 Personcentrering	14
4. ANALYS / DISKUSSION	15
4.1 Demokrativärden	15
4.1.1 Demokrati är bra eftersom det leder till goda beslut.	16
4.1.2 Demokrati är bra eftersom det leder till goda regeringar	17
4.1.3 Demokrati är bra eftersom det leder till goda medborgare	18
4.1.4 Demokrati är bra eftersom det maximerar ett visst värde.	18
4.1.5 Demokrati är bra eftersom det legitimerar staten	19
4.2 Analysverktyget	20
4.2.1 Klassificering 1 - Liberal demokrati	21
4.2.2 Liberal demokrati och personcentering	22
4.2.3 Klassificering 2 – Deltagardemokrati	22
4.2.4 Deltagardemokrati och personcentrering	23
4.2.5 Klassificering 3 – Republikanism	24
4.2.6 Personcentrering och republikanism	24
5. SAMMANFATTNING	26
KÄLLFÖRTECKNING	27

1. Inledning

Idéen till denna uppsats föddes ur en diskussion kring massmedias roll i det demokratiska samhället, mer specifikt av trender inom press att fokusera mycket på enskilda politiska individer och denna trends konsekvenser för demokratin.

Uppsatsen är mycket teoretiskt lagd då både medie- och kommunikationsvetenskap samt demokratiteori är väldigt omfattande ämnesområden. För att kunna säga någonting konkret på ett fåtal sidor måste man avgränsa sig avsevärt till enbart en aspekt av de båda områdena. Vår ambition är att försöka nå en generaliserbar slutsats. På grund av detta har vår undersökning blivit tvungen att anta ett mycket brett perspektiv, detta med förhoppningen att undvika alltför specifika antaganden som begränsar resultatens räckvidd, meningsfullhet och generaliserbarhet.

1.2 Demokrati?

”Everyone purports to be in favor of democracy but there is little agreement over what democracy is” – *James L. Hyland, Democratic Theory s. 36 (1995)*

Idén om demokrati och den diskussion som finns kring begreppet är ett gott skäl till huvudbry. Kanske framförallt för att det finns så många olika definitioner av demokrati och ett nästan lika stort antal uppbyggda demokratiideal. Ovanpå detta finns det en stor laddning kring demokratibegreppet eftersom det har kommit att få en ställning som ett egenvärde. Detta reflekteras inte minst i att demokrati utgör ett av slagfälten för den samtida debatten (Hyland 1995:36f). Dessutom så är politiska system i ständig evolution och detta gör att innebörden av enskilda begrepp såsom demokrati förändras med tiden utefter att olika politiska ideal blir mer eller mindre eftersträvansvärda (Pickles 1971: 10)

Ståendes inför denna problematik så valde vi att försöka lösa den genom att undvika att knyta oss till en specifik demokratidefinition eller ideal utan istället försöka hitta utgångspunkter som skulle kunna anses vara gällande för alla former av demokrati som presenteras i den moderna debatten. Detta gjorde vi genom att ställa upp ett litet antal premisser som vi antog skulle vara generaliserbara för alla former av demokrati och sedan arbeta med att logiskt härleda en slutsats utifrån dessa. Vi presenterar dessa nedan i metodkapitlet och redogör sedan för dem mer utförligt under teorikapitlet. Men vi vill först passa på att ta upp frågan om huruvida det går att säga att det finns en demokratisk natur?

James L Hyland diskuterar denna fråga i ett kapitel och menar att även om vi hävdar att det finns en demokratisk natur så behöver det inte innebära att det finns en objektivt sann bild av demokratin. Inte heller bör man tolka frågan om demokratis innebörd som en rent etymologisk sådan eftersom man genom att göra det riskerar att missa att innebörden av begrepp kan förändras över tid (Hyland 1995:37).

Innebörden av ordet bör kanske förstås mer som en föreställning eller ett koncept framför en ren ordagrann innebörd. För att klargöra detta kan man ta ett exempel som

vi även kommer att återkomma till nedan rörandes frihet. Att försöka specificera när man som individ är tvingad till att handla på ett visst sätt är inte helt enkelt. Försök har gjorts att till exempel postulera konceptet om yttre tvång men man finner att vi inte kan identifiera något som ett möjligt hinder för vår vilja förutom via referens till vilka möjliga val som individen möjligtvis kan komma att göra. Detta säger något om vårt koncept om mänsklig frihet som inte är omedelbart uppenbart, nämligen att det finns ett bakomliggande antagande som ger innebörd och urskillnad till hur vi gör klassificeringar av omständigheter (Hyland 1995: 39). Detsamma är möjligt att säga om demokrati: även om det råder en stor oklarhet i det specifikt demokratiska så verkar det ändå inte finnas en bred konsensus om vad som är att anse som demokratiskt och odemokratiskt.

Vår uppfattning är därför att demokrati inte har något enskilt väsen utan består snarare av en mängd olika ideal och idéer i olika former och sammanslutningar som tillsammans utgör olika demokratiideal. Eftersom inget av dessa ideal fullt ut lyckas med att göra anspråk på det som menas med demokrati i ordets alla innebörder så kan demokratins väsen endast att sammanställa som summan av de olika demokratiidealerna.

Det är på denna uppfattning vi grundar vår undersökning och det är även denna som ligger till grund för vårt val av premisser och vårt metodval.

1.3 Syfte

Att välja en utgångspunkt för ett arbete med den bredd som vi eftersträvar verkar närmast godtyckligt eftersom man kan välja flera infallsvinklar och tillvägagångssätt och på så sätt få ganska markant olika resultat. Vi valde dock att främst utgå från vår ursprungliga diskussion som kretsade kring frågan om huruvida olika demokratiideal innebar olika inställningar till personcentrerat medieinnehåll eller om det fanns något generaliserbart att säga om personcentrerat medieinnehåll var bra eller dåligt överlag.

Syftet med denna uppsats är att undersöka massmedias funktion och roll inom demokratier genom att utgå från premissen att demokrati, i stort, kräver en eller annan form av aktivt medborgerligt engagemang eller ställningstagande.

Utifrån denna premis vill vi sedan undersöka variationer hos olika demokratiideal i avseende på positiva och negativa konsekvenser för demokratin med personcentrerad medierapportering.

1.4 Frågeställning

Vad är massmedias roll eller funktion i det demokratiska samhället?

- Hur varierar synen på politisk medborgaraktivitet mellan olika demokratiideal?
- Givet att massmedia har en normativ skyldighet att tillhandahålla informativt material, hur bör då massmedia se ut, utifrån olika syner på medborgaraktivitet?

2. Metod

Den närmast passande etiketten på vårt arbete tycks bli *normativa studier* (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, 2004:42). Dock så varierar vi inslag i uppsatsen utifrån även andra metoder. Vi har i huvudsak ägnat oss åt diskussion under uppsatsens uppbyggnad och genom denna har vi konstruerat våra premisser samt mycket av de bakomliggande tankegångarna till vårt analysverktyg. Vi använder oss därför inledningsvis av rationell argumentering kring demokratiska karaktärsdrag för att uppvisa en gemensam nämnare (se 3.1). Följande detta gör vi ett normativt antagande angående massmedias roll i det demokratiska samhället, som bygger på det delade demokratiska karaktärsdraget vi identifierat (se 3.2 samt 3.2.1) och således använder som premiss. Med hjälp av detta samt en genomgång av olika demokrativärderingar (se 4.1) så formulerar vi ett analysinstrument som vi tänkt använda för att klassificera olika demokrati typer baserat på hur förhållandet mellan medborgaraktivitet och informationsbehov ser ut (se 4.2). Slutligen så tillämpar vi analysverktyget på ett mindre antal demokratiideal för att undersöka om det kan leda oss till en större förståelse av massmedias och kanske framförallt personrapporterings normativa roll (Se 4.2.1-4.2.3).

2.1 Våra premisser

Vi har i vårt arbete utgått från en teori som stödjer sig på två premisser: dessa presenteras under punkt 3.1 och 3.2, men för tydlighetens skull tänkte vi här kort redogöra för deras förhållande till varandra.

Vår första premiss är att medborgaren med nödvändighet har en roll inom demokratin som kräver dennes aktivitet. Denna premiss är en av våra mest centrala och vi har därför lagt mycket möda på att styrka den. Rollen som premissen spelar är att den är konstituerande för vårt antagande att medborgaren har ett informationsbehov i och med att medborgaren har ett val att göra.

Vår andra premiss är närliggande och består av dels ett antagande och dels en, vad vi anser, logisk följd av detta antagande. Antagandet är att det finns en normativ dimension i massmedias rapportering i avseendet att massmedias existens i det demokratiska systemet bör vara av en sådan typ att den främjar det demokratiska förloppet. Den logiska följden av detta antagande är att demokratisk rapportering kan vara bra eller dålig baserat på hur bra den assisterar demokratin.

Tillsammans så skapar dessa två premisser den logiska grundstommen i vår metod. Denna grundstomme ser ut som följer: personrapportering i demokratiska system kan ses som bra eller dåligt beroende på hur bra den hjälper medborgarna göra informerade ställningstagande. Vilka ställningstaganden medborgarna ska ta beror på hur man förstår innebörden av begreppet demokrati.

3. Teori

Vi försöker under detta avsnitt närmare beskriva samt motivera våra premisser samt redogöra för ett par av de begrepp som vi rör oss med i uppsatsen.

3.1 Aktivt ställningstagande

I denna uppsats kommer termerna *ställningstagande*, *deltagande* och *medborgerlig engagemang* användas utbytbart som beteckning på alla typer av medborgerligt politiskt engagemang som sker med aktiv politisk medvetenhet (samtal, påverkansförsök, et cetera).

Demokrati som system involverar att medborgarna jämlikt (Hermansson, 2003: 15) genomför aktiva ställningstagande, eller utövar den politiska makten i en eller annan form, från *lådöstning* av typen man återfinner i många valdemokratier till den mer *diskussionsfokuserade* deliberativa demokratin. Vad som är intressant är att denna gemensamma egenskap tycks tillhandahålla oss med en viss normativ uppfattning av massmedias roll och funktion i samhället. Eftersom medborgarna förväntas göra aktiva, informerade val eller ställningstagande så tycks det också rimligt, utifrån vår massmediadefinition, att medias roll är en i grunden *informerande* och ”aktiverande” sådan, det vill säga att medias roll är att den bör möjliggöra för medborgarna att engagera sig informerat. Något liknande uttrycks bland annat i Dahls teoretiserande om den demokratiska processen där han bland annat hävdar att det måste finnas en sorts ”upplyst förståelse” i samhället. Dahl argumenterar att den process genom vilken folket, eller *demos* fattar sina beslut genom bör uppfylla ett flertal kriterier med basis i demokratiska grundantaganden. Idén är i princip att demokrati är önskvärt bland annat därför att det tillåter att folket själva bestämmer vad de vill och vad som är bäst för dem. För att sedermera kunna bestämma detta måste de verkligen *veta* vad de vill ha, vad det finns att välja mellan – olika mål och medel, olika alternativ. För detta ändamål är alltså ett upplyst folk önskvärt. Dahl menar vidare att vägen till ett upplyst *demos* går via bland annat utbildning, men även genom offentlig diskussion. Tanken är att medborgare bör ha *faktiska möjligheter* att informera sig om och begrunda de olika val som han eller hon ställs inför. Det måste alltså finnas en reell möjlighet för medborgaren att tillfråga sig insikt om vilka de bästa valen är samt om olika medel för att åstadkomma dessa val. För att citera Dahl: ”Varje medborgare bör ha adekvata och lika möjligheter att upptäcka och begrunda det val som bäst tjänar hans eller hennes intressen.” (Dahl, 1989: 126).

För att komma till skott, så menar vi i grova drag att medborgare som gör aktiva ställningstagande (deltar, engagerar sig, et cetera) är komponent av de flesta demokratier. Vidare menar vi på att det finns möjligheter att påvisa detta genom såväl logiskt argumentsföring (se 3.1.2), liksom först med en mer härledande ”induktiv” argumentsföring (se 3.1.1). För att demonstrera detta genom exempel kan man bland annat jämföra ett mindre antal mycket olika demokratityper (inte helt olik most different design metoden och se om den intressanta egenskapen finns närvarande i de undersökta varianterna. Låt oss nu inledningsvis ta en titt på den klassiska atenska demokratin.

3.1.1 Klassisk demokrati

Det klassiska demokratiidealet är det som liknas med första typen av demokrati, det vill säga den athenska som ofta sägs bestå av de mest fundamentala demokratiska kärnprinciperna. Denna typ idag ofta uppfattas som mer av en ”idealtyp” (Held, 1987: 34) – vilket vi avstår från att ta ställning till. Demokrati i detta synsätt skiljer inte på styrande och de som styrs, till skillnad från senare representativ demokrati. Istället utgörs den av en sorts direktdemokrati och är sålunda också (eller den bild av den athenska direktdemokratin som vi har kvar) helt och hållet *självstyrande* – folket är, annorlunda uttryckt självdeterminerande och suveräna (Hague & Harrop, 2004: 36), folket är den yttersta makten och auktoriteten. Det är fallet att folket förväntas göra *aktiva* val i denna demokratisyn (i det athenska systemet skulle ju till och med de som vägrade engagera sig betraktas som fånar eller *idiotes*, intressant nog). Folket bestämmer över sig själva, genom deltagande exempelvis i något som den athenska folkförsamlingen där medborgare träffas för att direkt tilltala sina landsmän (även om det fanns många andra sätt att engagera sig under detta system). Värdet av folket, medborgarna, som aktiv deltagare i den politiska processen tycks sålunda kunna härledas från tanken om folksuveränitet (folket är sin egen överman/kvinna). Detta är upplever vi som signifikant efter folksuveränitet rätt så flitigt används i diskussioner men även litteratur som en demokratisk kärnidé (Gilljam & Hermansson, 2003:14), även om den har förvridits till en viss del genom övergången till i huvudsak representativ demokrati. Som en bit kuriosaså tycks det fortfarande vara ett nödvändigt krav i en representativ demokrati att medborgarna har någon form av möjlighet att utöva inflytande på de som representerar dem, vilket kvalificerar som aktivt ställningstagande (Wohlgemuth, 2003: 165)

3.1.2 Liberalism

Exakt vad termen liberalism utgör är ofta mycket vagt preciserat. Begreppet har haft ett flertal olika innebörder eller tolkningar men talas oftast om i termer såsom valfrihet, förnuft och tolerans (Held, 1987: 101). Tidigt i liberalismens historia ägnade sig dess anhängare bland annat åt att försöka separera kyrkans och monarkens makt och skapa en sorts ny, ”privat” sfär utanför båda dessas befogenheter. Det civila samhället skulle skiljas, eller snarare befrias, från politisk inblandning. Särskilt upperätthållandet av individens rättigheter jämt mot staten sågs och ses som viktigt. Detta sagt, så har det förstås funnits variationer mellan olika skolor av liberal tankegång men i huvudsak har alla delat ett gemensamt värnande av tanken av den konstitutionella staten – det vill säga en stat vars agerande styrs av en konstitution - och äganderätt (Held, 1987: 102). Staten skulle utvecklas till en betydligt mer opersonlig och begränsad maktstruktur, vilken historiskt sett var en nyhet samt kontrast mot kyrkan och kungamakten som var personlig och avsevärt mer arbiträr i sitt förhållningssätt i exempelvis rättsliga ärenden. Exakt vilken roll staten skulle skiljde sig givetvis från person till person: John Stuart Mill hade exempelvis ett mer socialliberalt synsätt medans Herbert Spencer propagerade för en mer minimalistiskt stat. Dessa två var bland annat tillsammans med kronologiskt sett tidigare filosofen John Locke några av liberalismens grundare, om en sådan term verkligen kan

användas på en idé. Den typ av liberalism som Mill och Spencer arbetade var en där de sociala utvecklingar som skedde under 1800-1900-talens fick förhållandet mellan den i det tidigare upplysningstänkandet grundade liberala ekonomiska doktrinen - som hävdade att välstånd och rikedom endast kunde åstadkommas genom ett fritt ekonomiskt spel - och tidigare liberala tankegångar rörande friheter om religion, yttrandefrihet och församlingsrätt började ifrågasättas och diskuteras. Den moderna liberalismen hävdar förvisso ett kausalt samband mellan dessa, men målar inte upp dem som ett nödvändigt förhållande. Mills konception av liberalismen var av ett mer socialliberalt slag än andra, samtida varianter – däribland Spencers – då han lade tyngd på de *politiska friheternas* vikt (Liedman, 2005: 171). Mills syn på staten och styrelseformer hade ett visst upplysningsdrag där han föredrar folkligt (det vill säga demokratiskt) styre – han föredrog ett representativt styrelseskick endast av praktiska skäl, då det ter sig såsom han hade föredragit direktdemokrati (Liedman, 2005: 180) och menade att folkbildning var viktig då detta var ett krav för deltagande (även som krav för expansionen av rösträtten när det begav sig), såsom val till parlamentet. Statens existensberättigande ligger uti dess möjlighet att skydda individens rättigheter och medborgarens roll ligger bland annat i att aktivt godkänna regeringens agerande. Medborgarna överlåter sin rätt att lagstifta och styra men bara under förutsättningen att staten agerar i enlighet med folkets vilja (Held, 1987: 108f). Liberal demokrati tenderar i sin moderna tappning att ha deliberativa inslag där man uppmuntrar till offentlig diskurs och åsiktsfrihet demokratin utgör en arena där individer och grupper genom diskussion och debatt letar gemensam mark för ömsesidig nytta (Neil, 2001).

3.1.3 Argumentföring

Att det är en nödvändighet i en demokrati att medborgarna förhåller sig medvetet till politiken det vill säga att medborgarna med nödvändighet i någon utsträckning aktivt deltar i den politiska processen kan vid en första anblick te sig som en trivial sanning. Men det är dock inte lätt att hitta argumentation för detta som grundar sig i en så pass bred demokratisyn som vi har antagit. Vi har därför som grund valt att utgå ifrån olika tolkningar av demokratibegreppet i sig. Demokrati är översättningsbart i folkstyre (Held, 1995: 17). Om vi väljer att bortse från problematiken kring vilka som utgör folket, också känt som inklusionsproblemet (Dahl 1999: 119), så återstår ett lika delikat problem som också erbjuder en väg till vår tes. Självklart syftar vi här på problematiken vad ”styre” egentligen innebär.

För att mer utförligt beskriva problemet ifråga så är en användbar startpunkt att ställa frågan ”behöver styre vara en medveten handling?”. Svaret verkar bli ett nej, då man kan iakta många former av styrning som inte består uti medvetna handlingar. Ett exempel på detta kan dras vid hur riksräntan styr hur olika kurser stiger och sjunker på börserna. Eftersom räntorna inte kan kallas medvetna så verkar det innebära att styrandehandlingar inte behöver vara medvetna sådana. Detta talar självklart emot vår ursprungliga tes. Än värre vårt länge bli om man dessutom konstaterar att folket kan styra politiken genom att t.ex förändra sina levnadsvanor utan att för den sakens beghå med medveten politisk handling. Men är denna typ av styrning att kalla för demokrati? Att låta demokrati innebära detsamma som folkstyre i en så bred bemärkelse innebär också att alla former av system där beslut fattas i enlighet med hur folket *skulle vilja* förstås som demokratiska, oberoende av om folket uttryckt någon vilja eller inte.

Retorik från kommunistdiktaturer och nazityskland kommer lätt i åtanke där ledare sagt sig styra i enlighet med folkets intresse eller i enlighet med 'folkviljan' (Ross, 2003: 80). För att ställa det hela på sin spets så kan vi utföra ett kort tankexperiment. Låt oss säga att det på maskinell väg gick att läsa av människors preferenser utan att de var medvetna om det. Låt oss vidare anta att vi kunde samla in alla medborgare i ett lands preferenser och att dessa sedermera kunde matas in i en maskin som framställde den bästa lösningen på olika problem baserat på de inmatade preferenserna. Skulle detta system vara demokratiskt? Enligt den breda definition vi har nu diskuterat så verkar så vara fallet, då folkets preferenser är den faktor som kan tolkas vara avgörande vilka beslut som fattas. Denna slutsats känns dock något kontraintuitiv. Kan vi möjligtvis ha missat något väsentligt i vår definition av demokrati? Kanske bör det vara en god idé att närmare undersöka vad som styre egentligen innebär, ur den demokratiska kontexten.

Ett första angripssätt på ovanstående problematik är att omvärdera vår definition av demokrati som folkstyre. Felet som gjorts, kan det sägas, är att tolka demokrati som folkstyre när det egentligen kan innebära någonting annat. Demokrati, kan man mena, bör vara namnet på en uppsättning politiska institutioner och utgör snarare ett *styrelseskick* (Raphael, 1990:85). Istället för 'styre' så ska vi alltså använda oss av en term närmare engelskans 'rule', då demokrati etymologiskt kanske bäst förstås som "rule by the people" i kontrast till aristokrati eller oligarki (Raphael, 1990:85).

Som ovanstående förslår så kanske vi bäst bör förstå demokrati som *folkregering* snarare än folkstyre. Enligt denna definition så försvinner medvetandeproblemet eftersom regerande rimligtvis rör sig om medveten handling. Men ett sådant svar på fråga är dock kanske något trivialiserande av den faktiska problematiken kring folkstyret. Dessutom är så är steget till att deklarerat demokrati som synonymt med en regeringsform eller ett styrelseskick ett för stort hopp för våra syften. Demokrati behöver ju inte vara synonymt med just ett styrelseskick utan kan också syfta på en beslutsmodell. Om vi nu antar att demokrati skulle vara ett styrelseskick så utesluter vi samtidigt den senare typen av demokratiteori vilket motverkar vår ambition om att kunna generalisera vår tes, att demokrati kräver aktivt medborgerligt engagemang.

En annan argumentationsväg vore att hävda att folkstyre syftar på folksuveränitet, ett begrepp som är fast förankrat i merparten av demokratidebatten. Idén om suveränitet har också en nära kontakt med ett annat koncept, auktoritet. I fallet av stater så kan detta ses i att den rena definitionen av statlig suveränitet i vilket förhållande staten har till auktoriteter utanför sina egna gränser eller utanför sin egen domän (Raphael, 1990:158). Vidare så implicerar även konceptet domän att staterna ifråga har ett eget auktoritärt område vilket utgör en del av statens suveränitet. Auktoritet att göra eller beordra något är också något mer än ett rent maktinnehav att göra något. Det innebär att man dessutom har *rätten* att göra det (Raphael, 1990:166). Framförallt innebär detta att man ifråga om beordranden inte enbart har en rätt att ge en order utan att auktoritet innebär att man dessutom har en rätt att förvänta sig att de man beordrar utför det man beordrat dom till. Det är alltså en rätt att bli åtlydd som korresponderar till en plikt hos andra att åtlyda (Raphael, 1990:167)

För att denna typ av auktoritet ska kunna existera krävs dock att den som är pliktbunden att åtlyda är så av eget val. Om plikten att åtlyda enbart uppkommer ur erkännandet av sagda auktoritet så är detta en plikt uppkommen ur ett fritt val och det

betvingande inslaget i pliktbegreppet blir något illusoriskt eller metaforiskt (Raphael, 1990:172). För att förtydliga ovanstående så kan vi säga att om någon utgör en auktoritet över mig och att jag accepterar dennes auktoritet, så är jag tvungen att göra som han säger eftersom jag har en plikt att åtlyda som korresponderar mot hans rätt att förvänta sig åtlydnad från mig. I ett annat fall där jag är tvungen att göra något eftersom jag är utsatt för en betvingande makt så kan vi inte på samma sätt säga att jag har en plikt att utföra handlingen eftersom den som tvingar mig inte har samma rätt att förvänta sig åtlydnad från mig (Raphael, 1990:172).

På vilket sätt hänger då detta ihop med vår tes om att demokrati innebär medvetna handlingar? Svaret är att givet ovanstående förståelse för vad auktoritet innebär och att folkstyre innebär folksuveränitet så följer att demokrati innebär medvetna handlingar eftersom både utövandet och accepterandet av auktoritet förutsätter vilken medvetenhet om det utbyte som äger rum. Givet att folket ska utgöra en auktoritet så måste det alltså vara kapabelt till att formulera order och förvänta sig att dessa blir åtlydda. För den individuella medborgaren så finns härigenom två inslag av aktivt förhållande. För det första så måste medborgaren som en del av 'folket' delta i ordergivandet som är grundstommen av folksuveräniteten, För det andra så måste medborgaren som en del av demokratins domän uppfylla sin plikt att åtlyda nämnda order vilket även är en medveten viljehandling enligt ovan.

Detta mer utförliga argument är dock inte heller utan brister. Den främsta kritiken man kan rikta mot det är kanske just mot dess utförlighet. Eftersom det vilar på en serie antaganden om suveränitet, auktoritet och plikt så blir det samtidigt alltmer avlägsnat från vår uppsatta grund. Även om våra antaganden dessutom ter sig som rimliga så går de fortfarande att ifrågasätta och antalet ifrågasättbara om ändock rimliga antaganden i det presenterade argumentet utgör dess största svaghet, där de svagheter man kan finna i varje individuellt antagande adderas till en större svaghet för argumentet i helhet. Det finns alltså skäl att söka sig till ett tredje och förhoppningsvis mer simplistiskt argument. Vårt valda tredje argument utgår ifrån sammankopplingen av styre och kausala mekanismer. Tanken är att demokrati kräver medvetenhet från medborgarna eftersom folkstyre innebär att folket är den avgörande kausala orsaken till att utfallet av ett beslut blir på ett visst sätt.

Vad innebär då detta? För det första så finns det ett antal kriterier som behöver uppfyllas för att man ska kunna hävda att ett kausalt samband ska existera mellan folket och ett specifikt utfall. Om vi till exempel i en politisk fråga X, som har två möjliga utfall A och B, och att folkets vilja är A, så måste det följa för att demokrati ska råda att A också blir utfallet. Men detta är inte nog utan dessutom så måste det också vara fallet att A blir utfallet *eftersom* det var folkets vilja. Folkets vilja måste alltså vara ett kausalt tillräckligt skäl att A blir utfallet. Det är inte heller nog med det. För att demokrati ska råda så måste vi även inkludera ett kontrafaktiskt element till vårt exempel. Det måste också vara fallet att om folket istället skulle velat B så skulle B blivit utfallet på grund av att folket velat det. (Tännsjö, 1992: 17)

Det kontrafaktiska elementet är viktigt eftersom det visar att folkets vilja är avgörande för vilket utfall som blir. Anledningen till att folkviljan blir avgörande är att den är grundad i en öppen valmöjlighet av utgången av X. Det vill säga folkviljan är det element i förklaringskedjan som är avgörande eftersom den har en möjlighet att variera. För att folkviljan ska kunna variera så måste den också uppnå en hög grad av

självständighet från föreliggande kausala faktorer och den enda tänkbara möjligheten för detta är om den fattas via medvetet övervägande av utfallsalternativen. Alltså hävdar vi genom detta argument att den enskilde medborgaren måste förhålla sig aktivt till politiken för att det ska finnas en möjlighet till olika utfall av den politiska processen och för att folket genom denna existens av möjliga alternativa utfall ska vara den avgörande kausala faktorn.

Vårt tredje argument stipulerar förvisso en hög grad av fri vilja som kan anses ifrågasättbar utifrån filosofiska grunder. Att deliberation skulle kunna föregå frigjord ifrån föreliggande faktorer och att dessa inte skulle vara bestämmande av utfallet snarare än viljan i den deliberativa processen skulle nog de flesta determinister vilja hävda. Vi hävdar dock att vårt antagande om möjlighet till deliberativt viljeutövande inte är ett okonventionellt grepp i en diskussion rörandes politisk filosofi, där fri åsiktsbildning och ansvarstagande för val brukar diskuteras relativt oproblematiskt. Vidare vill vi tillstå att determinism inte nödvändigtvis behöver utgöra ett så stort hot mot vårt argument som man vid första anblick skulle kunna tro. I och med att vi endast talar om existensen av möjligheten till kontrafaktiska utfall så innebär determinism nödvändigtvis inte ett problem eftersom även om determinism skulle råda så är det fortfarande så att möjligheten till ett annat utfall skulle kunna vara möjligt förutsatt att andra faktorer förelegat som gjort att folkviljan varit en annan. Så länge så är fallet så är det fortfarande fallet att folkviljan utgör den avgörande kausala förklaringen till varför ett specifikt utfall skedde.

3.2 Massmedia

Vad är då massmedia? Massmedia är ett begrepp som kan definieras, och ofta görs, på en mängd olika sätt. En vanlig definition är en enkel, teknisk sådan. Enligt denna definition är massmedia ett samlingsbegrepp för en mängd av olika typer av kommunikation, som förmedlas via en eller flera kanaler - ett tekniskt medium i fallet av massmedia då press, radio och tv alla är typer av medierad kommunikation (Falkheimer, 2001: 14). Kommunikation har alltid *sändare*, som skickar ett meddelande genom sagda kanal. Massmedia tillhör i regel typen *masskommunikation*, vilket innefattar kommunikation som i dag allt mer kommit att karaktäriseras i termer som *enkelriktad*, *offentlig/opersonlig*, *samtidig* – det vill säga att den når alla potentiella mottagare ungefär samtidigt. Historiskt sett var det desto vanligare att karaktärisera masskommunikation som en handling riktad mot en stor ”massa”, publiken, något som kommit under attack och kommit att användas allt mindre inom medie- och kommunikationsvetenskapen (Falkheimer, 2001: 22). Den form av kommunikation som massmedia ägnar sig åt har allt mindre kommit att betraktas som en envägsprocess.

Den andra formen av kommunikation, som egentligen kanske i sammanhanget bör ses som en hybrid i och med att förmedlas i samma skala och via samma metoder såsom masskommunikation är gruppkommunikation: kommunikation mellan en grupp människor med en gemensamma *koder*, det vill säga, till viss del gemensamma kulturella och sociala förståelser och upplevelser och på grund av detta dylika möjligheter att koda och avkoda budskap.

Massmedierad kommunikation eller ”masskommunikation” präglas som namnet antyder av ett en stor mängd människor nås av meddelandet, istället för bara en enda som kanske skulle vara fallet i en typisk *interpersonell* kommunikationssituation. (Hadenius & Weibull, 2003: 14f). Särskilt massmedia brukar även ofta kännetecknas av att den information som skickas behandlats eller gått igenom någon form av organisation (ett exempel på en sådan vore ett mediabolag såsom TT eller Reuters).

3.2.1 Vilket innehåll, vilken demokratityp?

Vi har nyss diskuterat vår idé att medborgerlig aktivitet (av den medvetna sorten) tycks vara nödvändig / vara en viktig komponent av de flesta typer av demokratier. Med grund i detta angriper vi ett nytt – mer normativt - påstående: *massmedias roll i samhället bör vara av informerande karaktär.*

De flesta filosofiska teorier om demokrati och dess definitioner lämnar oftast massmedia som ett outforskat område. Antingen så omnämns massmedia inte överhuvudtaget eller, i stor utsträckning, brukar de omnämnas sammanblandat med tankegångar kring yttrandefrihet där synen på massmedia främst är i formen att medierna existerar kanske främst för att bevara ovanstående.

Mer att säga om massmediernas roll i demokratin har mer praktiskt inriktade forskare där man kanske främst intresserat sig för mediernas roll som offentliga kommunikationskanaler (Petäjä 2006: 15). Man har på denna väg kommit fram till stora mängder information om massmediernas inflytande i det demokratiska systemet på saker såsom policybyggande, valutgångar och politisk debatt. Men det saknas vanligtvis inom denna typ av undersökning en mer djupgående diskussion om vilken principiell roll som media borde ha inom det demokratiska systemet.

Trots att den inte understöds av någon djupare diskussion så finns det dock vissa uppfattningar om massmediernas roll inom det demokratiska systemet. Vanligast är att man väljer att sammanfatta mediernas roll i fyra punkter.

- Massmedia ska det som sin uppgift att informera och upplysa medborgarna.
- Massmedia ska fungera som en plattform för den offentliga och politiska debatten.
- Massmedia ska vara kritiska granskare av maktavare, politiker och politiska organisationer.
- Massmedia ska fungera som kritiker eller förespråkare av politiska åsikter och idéer (Petäjä 2006: 15).

Den gemensamma nämnaren för dessa fyra punkter är att *massmedias roll i det demokratiska samhället är att delge medborgarna information av ett sådant slag att de kan fatta självständiga och informerade beslut angående hur samhället ska styras.* Vilket även verkar vara en mening som det råder relativt stor konsensus om bland både mediaforskare och demokratiforskare.

Låt oss nu gå igenom vår diskussion igen. Inledningsvis: aktiv medborgerlig aktivitet är en nödvändig del av demokratin. För att detta skall realiseras måste sedermera medborgare ha tillgång till en mycket fundamental resurs för att möjliggöra politisk

aktivitet av någon sort alls, information. Denna kan vara i form av t.ex nyheter, politiska debattartiklar, med mera (Dahl, 1999: 126). För att detta skall hända bör massmedia, och vi vill här understryka att vår diskussion som alltid berör utopiska idealtyper, som utgör ett mycket kraftfullt disseminationsverktyg också inneha en utbildande eller informerande roll. Annorlunda sagt att massmedia bör tillhandahålla en sådan typ av innehåll, bäst förstått i vårt fall som en översättning av engelskans "content", eller information som uppmuntrar, möjliggör och tillåter demokratiskt engagemang. Vilken karaktär eller "natur" massmedia har, eller mer konkret, den typ av information som sedermera tillhandahålles och hur, varierar med olika demokratiska system. För att illustrera detta: ur perspektivet av den liberala demokratin, som vi diskuterat tidigare (se 3.1.2), framkallas kanske bilder av massmedia som en sorts ytterligare "statsmakt" (Neil, 2001) som utöver sin, för att låna en engelsk term, "whistleblower" funktion såsom tidigare nämnt uppmuntrar till offentlig diskurs och åsiktskonkurrens. Massmedias roll kan här förstås som en sorts *facilitator* av en offentlig diskurs, utöver en rent nyhetsförmedlande funktion. Faciliterar personcentrerad (se 3.3.2) rapportering eller innehåll offentlig diskurs.

3.2.2 Personcentrering

Vad avser vi med personcentrering? För att ge en enkel definition på termen: vi avser med personcentering en typ av massmedialt innehåll som på ett eller annat sätt fokuserar på *enskilda politiska aktörer*. Det kan sålunda röra sig av många typer av personcentrering, allt från sensationalistisk eller mer "episodisk" (snäv) nyhetsrapportering (Parkinson, 2006) till mer konventionellt och informativt innehåll om exempelvis olika valkandidater. Vi kommer att se i kapitel 4 att denna typ av massmedialt innehåll kan tolkas som både positiv eller negativ beroende på vilken typ av information medborgare behöver för att aktivt deltaga.

4. Analys / Diskussion

Utifrån vår tidigare diskussion skall vi nu inleda konstruktionen av det analysinstrument vi tänkt använda oss av. Detta gör vi genom att utgå ifrån att analysera demokratiideal på en lite mer abstrakt nivå där vi anser dem förenliga i större grupperingar. Nämligen utifrån vilka demokrativärden de presenterar.

4.1 Demokrativärden

Demokrativärden i den operationalisering som vi har valt att göra utgår från en definition av begreppet som lyder att demokratiska värden ofta utgör normativa värden som rättfärdigar demokratin. Vår mer direkta operationalisering är sedan att detta faktum främst framträder i argumentation kring varför demokrati är att föredra framför andra alternativ. Anledningen till att vi valt denna typ av operationalisering av demokrativärden är för att rättfärdningar av demokratin också inbyggt innehåller värden om vad syftet med demokrati är. Utifrån en uppfattning om syftet så är det sedan lättare att bilda sig en uppfattning om vad för sorts medborgaraktivitet som förutsätts.

Liksom det mesta i demokratidebatten så utgör demokrativärden en rätt oklar fråga. Även om det förekommer en viss diskussion om dessa så är det ofta långt emellan de olika debattinläggen och det är rätt vanligt att fokus för debatten skiftar under tidens gång. Ännu vanligare är att man, främst från startpunkter i olika demokratiideal, är att man väljer att presentera en mängd olika demokratiideal i samma text utan att klargöra vilket de interna sambanden är idealen emellan. Ett exempel på detta är hur Jean L Cohen och Andrew Arato väljer att presentera Schumpeters elitist demokrati där man som läsare kan känna sig lite vilsen. De börjar med att citera Schumpeter i *Capitalism, socialism and democracy* där han säger att ”den demokratiska metoden är det institutionella arrangemang för att nå politiska beslut, där individer skaffar sig makt att besluta via kamp om folkets röster” (Cohen & Arato, 1993:23). Denna definition säger att demokrati är en beslutsmetod som innehåller vissa institutionella arrangemang. Demokratins värde bör alltså vara att de beslut som fattas på demokratisk väg har större värde än sådana som fattas på icke-demokratisk väg. Cohen och Arato väljer dock att tolka det som att definitionen säger att demokrati inte utgör en form av samhälle eller en uppsättning moraliska mål eller ens en legitimitetsprincip. Utan demokrati är, enligt deras tolkning, helt enkelt en metod för att välja politiska ledare och organisera regeringar (Cohen & Arato, 1993: 23). Om demokrati är en metod för att nå ett visst mål så bör den alltså värderas främst utifrån hur den korresponderar mot uppsatt mål, d.v.s. hur väl den leder till det som det är tänkt att den ska leda till. Alltså borde demokratins värde enligt denna tolkning vara att den leder till att politiska ledare tillsätts på bäst sätt.

Demokrativärdet har alltså här skiftat och allteftersom vi läser vidare så fortsätter det att göra det. Lite längre ner kommer man att läsa att ”Det viktiga blir här uppenbarligen en regerings förmåga att fatta beslut, få dem accepterade och garantera ordnade övergångar, det vill säga ’stabilitet’” (Cohen & Arato, 1993:24) Här presenteras vi alltså med ett tredje demokrativärde, att demokrati är bra för att det leder till stabilitet. Som vårt exempel förhoppningsvis visar så är det således inte helt

lätt att överblicka vilka demokrativärden som finns men vi har försökt sammanfatta de som vi finner som de vanligaste idealen i fel separata sådana. Vi kommer nedan lista dessa samt förklara dem lite mer utförligt och försöka konkretisera om de säger något om medborgarnas aktivitet och informationsbehov.

4.1.1 Demokrati är bra eftersom det leder till goda beslut.

Vårt första demokrativärde är av samma slag som det första värdet som vi tog fram ur den definition som vi citerade från Schumpeter ovan. Nämligen att demokrati är något värdefullt eftersom man genom demokrati får bättre beslut. Även om det kan verka så begränsar dock inte detta demokrati till att vara en beslutsmetod utan det kan även gälla uppfattningen att demokrati är ett styrelseskick.

Dock så är en central del av detta värde uppfattningen om att demokrati utgör någon form av styrandeprocess i den bemärkelsen att demokrati påverkar vad som händer i anslutning till den. Det finns huvudsakligen två inriktningar på värdet med olika avseenden på vad som menas med goda beslut.

Den första inriktningen är att demokratiskt fattade beslut är goda eftersom de leder till eller borde leda till bäst konsekvenser. Tanken är att beslut fattade på demokratisk väg är bättre än icke-demokratiska eftersom de bäst främjar ett annat värde såsom att besluten som fattas ska vara till det allmänna bästa, eller att de leder till bättre ekonomisk tillväxt. En fruktbar liknelse kan vara att likna demokratin vid en maskin där man stoppar in en fråga samt information om frågan i den ena änden och får ut det bästa svaret på frågan i den andra.

I demokratidebatten är detta värde kanske främst framträdande kring diskussioner om public choice theory där idéer om politisk sanning och huruvida demokrati leder till denna är vanliga (Estlund, 1995). Det vanligaste argumentet i detta sammanhang är att demokrati är att föredra utifrån grunden att ingen enskild individ är kapabel känna till den politiska sanningen (Estlund, 1995: 80). Ett exempel på hur demokrati kan motiveras utifrån detta kan ges ifrån Estlund där han väljer att konstruera ett demokratiargument baserat på Condorcés jury teorem som visar att majoritetsprincipen kan vara en metod för att nå korrekta beslut. (Estlund, 1995: 92-94) Ett annat exempel på detta demokrativärde kan man finna hos Mill som hävdade att tillsammans så leder pressfrihet, öppen debatt, återkommande val och en bred röstbas till att intelligentare beslut skulle fattas än under auktoritära regimer (Holmes, 1995: 23). Viktigt är här att understryka att denna syn på demokratiskt fattade beslut är en instrumentell sådan. Det vill säga, det demokratiska beslutets värde ligger i att det utgör ett medel till att nå andra viktigare värden (Hyland, 1995: 163). Denna distinktion är viktig för att vi ska kunna identifiera den andra inriktningen som värdet att demokrati leder till goda beslut kan antagas utifrån.

Som distinktionen borde antyda så ligger den andra inriktningen i en annorlunda syn på vari värdet i demokratiska beslut ligger. Istället för att hävda att demokratiska besluts värde ligger i att de främjar något annat värde, det vill säga konsekvenserna av beslutet, så ligger värdet i besluten i sig, eller kanske närmare bestämt i hur de fattats. Alltså kan man tala om att besluten har ett intrinsiskt värde. För att klargöra så kan vi återgå till vårt lådexempel. Innebörden av att demokrati leder till goda beslut bör enligt denna tolkning alltså bäst förstås som att, i fallet med lådan, besluten är goda eftersom de fattats av lådan och att det enbart huruvida om de fattats av lådan eller inte som avgör om ett beslut är att uppfatta som bra eller dåligt. Eftersom vår

operationalisering av demokrativärden är viktad att ge oss instrumentella demokrativärden så kan det vara svårt att härleda denna tolkning av beslutsvärdet inte minst för att det i demokratidebatten finns en preferens för den typ av instrumentella demokrativärden som vår operationalisering pekar på. Anledningen till detta förklaras nog bäst av att instrumentella demokrativärden lättare går att använda sig av i rationell argumentation. Intrinsikala värden leder istället till rena värdeuttalanden av mer imperativ eller uppmanande, beordrande typ, vilket är svårare att övertyga med

Överlag finns denna tolkning av demokratins värde främst i uttalanden som tar nämnda värde för givet. Detta innebär alltså att man främst hittar exempel för värdet genom att läsa mellan raderna i enskilda uttalanden.

Hur förhåller sig då detta demokrativärde till medborgaren? Eftersom vi kan se att demokrati enligt beslutsvärdet främst bör ses som en styrelseprocess så måste vi också ansluta oss till att själva syftet är att utföra ett visst styre. Vidare så inser vi också att det styrande som ska realiserats är folkets. Men detta kanske inte säger så mycket om vilken typ av information den enskilde medborgaren behöver delges? Ja och nej, det verkar som om medborgarens roll utifrån detta värde kan variera rätt starkt eftersom demokratiskt beslutsfattande kan ta starkt varierande former. Men om vi håller oss till vår grund om folkning anknytning så verkar det troligt att den form av information medborgaren behöver tillgång till är av en sådan typ att den främst berör det aktuella beslutet. Detta eftersom att demokrati ofrånkomligt innebär folkstyre av någon form och folket borde således på något sätt påverka varje beslut som fattas.

4.1.2 Demokrati är bra eftersom det leder till goda regeringar

Detta värde är kanske mer det som Schumpeter eftersträvar med sin elitdemokrati, ett faktum som även Cohen och Arato snappat upp och vilket kanske bäst förklarar glidningen av demokrativärdet när de behandlar Schumpeter i sin text.

Positionen bakom detta demokrativärde kommer främst från debattörer som eftersträvar ett visst mått av vad de anser vara realism i sina demokratidefinitioner. Liksom med beslutsvärdet så går även detta värde att dela in i två typer. Det första är att demokrati är bra för att det leder till regeringar som fattar beslut efter folkviljan eller folkintresset. Det andra är att demokrati är bra eftersom det leder till regeringar av dem som är mest passande för regeringspositioner.

Den första varianten är dock mest en variation av beslutsvärdet där man enbart fördjupar analysen något och bidragit med en modell för hur detta skulle se ut. Vi lämnar därför denna och vänder oss till den mer intressanta andra varianten.

Den centrala tanken är att vissa människor skulle vara bättre lämpade att styra än andra. Detta brukar göras genom att antingen förkasta Dahls autonomiargument, ”I avsaknad av övertygande bevis för motsatsen så bör alla antas vara den bästa bedömare av hans eller hennes bästa” (Dahl, 1989: 100), eller så kan man hävda att i realiteten så innebär demokratiskt styre ett styre av de få. Schumpeter utgör ett utmärkt exempel på detta, ”kollektivet agerar nästan uteslutande genom att acceptera ledarskap - detta är den dominerande aspekten av praktiskt taget vilken kollektiv handling som helst som är mer än en reflex” (Schumpeter, 1992: 270). Givet ett

antagande om att politik i realiteten ser ut så att ett fåtal styr över en mångfald (Pickles, 1971: 10), så menar man alltså att det som gör demokrati värdefullt är hur detta fåtal tillsätts. Inom den republikanska demokratimodellen så finns exempelvis en uppfattning om den goda medborgaren och kanske framförallt en uppfattning om att det finns ett samspel emellan den gode medborgaren och politiken, där den gode medborgaren i sitt politiska liv utgör en sådan då han eller hon eftersträvar det allmänna bästa (Dahl, 1989: 24f). Demokrati skulle i denna bemärkelse vara eftersträvansvärt i den mån den skulle generera goda medborgare på de styrande posterna.

Den republikanska demokratimodellen leder oss tacksamt in på vårt huvudintresse, vad är medborgarens roll för realiseringen av detta värde? Det enkla svaret är att medborgarens eller folkets roll är att styra vilken sammansättning regeringen får. För att kunna göra detta så verkar medborgarnas ställningstaganden främst gälla att avgöra vilka som är lämpliga att styra eller inte, vilket verkar vara en fråga om karaktärsbedömning, i stor utsträckning.

4.1.3 Demokrati är bra eftersom det leder till goda medborgare

Den republikanska demokratimodellen ger oss dessutom en god ingång till vårt tredje demokrativärde. Modellen har sin grund i de klassiska föreställningar om vad som utgör gott leverne och den gode medborgaren, föreställningar som går att finna så långt bak i historien som hos självaste Sokrates i antikens grekland (Dahl 1999: 35). Till skillnad från den republikanska modellen så föreslår förespråkare av detta demokrativärde att demokrati inte är något som används för att urskilja de goda medborgarna utan snarare så har demokratin en förmåga att göra sina medborgare till goda sådana. Annorlunda uttryckt är tanken att det som skapar goda ledare även skapar goda medborgare. Genom politisk erfarenhet utvecklar man en föreställning om medborgerlig dygd, lär sig tolerera mångfald, mildrar fundamentalism och egoism samt blir i stånd och villig att kompromissa (Cohen & Arato, 1993:25).

Olika demokratiideal anger ofta variationer på detta tema men det huvudsakligt viktiga enligt detta värde är att medborgaren påverkas positivt av sin aktivitet inom det demokratiska systemet. Detta tycks säga något substantiellt om medborgarens engagemang men utan att luta oss starkare på något specifikt demokratiideal så kan man tyvärr inte konkretisera i särskilt hög utsträckning. Ett konstaterande som dock går att göra är att merparten av de ideal som uttrycker detta värde betonar att medborgaren ska ta ställning till flera olika synvinklar vilket även ger skäl att anta att en bred medierapportering förutsätts.

4.1.4 Demokrati är bra eftersom det maximerar ett visst värde.

Värdemaximering är ett relativt vanligt argument för demokrati. Resonemangen är att man sätter upp ett visst värde som eftersträvansvärt, till exempel individuell frihet, allmän lycka eller medborgarens inflytande med mera, och att man sedan argumenterar för att demokratin ger störst utdelning av värdet.

Ett talande exempel på denna typ av resonemang finns hos John Stuart Mill som hävdade att styrelsen bör utformas så att den i görligaste mån kommer producera goda lagar, det vill säga lagar som bidrar till medborgerlig välfärd. För att åstadkomma

detta behöver de styrande enligt honom ett förhållningssätt som kan benämnas som allmänanda. Den allmänanda som krävs utvecklas i det politiska beslutsfattandet (Hermansson s. 78-79).

Även om Mills argument innehåller inslag av värdet att demokrati leder till goda medborgare så finner vi att hans grundläggande bas för argumentet är av maximerande typ: demokrati leder till maximerande av medborgarnas välfärd.

Detta värde omfattar dock inte enbart klassiskt utilitaristiska idéer utan ett annat exempel av denna typ av argumentation kan ges i hur Richard J. Arneson motiverar demokratiska rättigheter. ”Demokratiska rättigheter är beskyddande rättigheter, deras primära funktion är att slå vakt om mer fundamentala rättigheter” (Arneson, 1995: 118). Synen på de demokratiska rättigheterna och således demokrati är alltså instrumentell och existerar samt har värde på grund av att de leder till ett främjande av andra rättigheter, alltså i Arnesons fall mer ”fundamentala rättigheter”.

En annan variant av detta värde som istället för ett enskilt värde riktar in sig på ett antal olika värden och visar på att demokrati medför en ökning inom flera områden som anses vara värdefulla (Weale, 1999: 41). Vi skulle dock vilja påpeka att detta argument helt enkelt utgör en lite krånglig variation av värdet vi presenterat i rubriken eftersom det fortfarande rör sig om att maximera ett värde, värdet av de föreslagna värdena sammanslaget.

I stora drag kan det sägas att detta värde innefattar nästan alla former av instrumentella motiveringar av demokrati. Det är möjligt att konstruera några andra av de demokrativärden vi tar upp på ett sådant sätt att även de kan innefattas i detta värde. Vi har dock valt att presentera dessa separat eftersom de inte i samma utsträckning lägger en värdetyngd i sin demokratimotivering eller inte pratar om värden i kvantitetstermer.

Om motiveringen av demokrati är att den maximerar ett visst värde så måste medborgarens roll undersökas ur perspektiv på hur medborgarens aktivitet maximerar det önskade värdet. Som det nog framgår så lämnar alltså detta oss vid utgångspunkten att varje demokratiideal måste utvärderas för sig och därför verkar inte detta demokrativärde vara av användning för att besvara våra frågeställningar.

4.1.5 Demokrati är bra eftersom det legitimerar staten

Vårt sista demokrativärde är lite ovanligare och används främst kring diskussioner om politisk plikt. En variant av värdet visar sig i teorin om medgivande. Teorin om medgivande går ut på att staten endast kan sägas ha auktoritär makt över individer med deras givna samtycke (Raphael, 1990:189f). Demokratien kan i sin funktion då ses som en reproduktion av det samtycke som krävs för att legitimera staten.

På liknande sätt anser Stephen Holmes att Tocqueville motiverar stöd för demokrati genom att argumentera för att det kan motverka revolutioner (Holmes, 1995: 26). Tocqueville säger, menar Holmes, att folk är mycket mindre benägna att angripa en institution såsom privat ägande eller auktoriteter om de själva äger egendom eller ges ett mått av egen auktoritet (Holmes, 1995: 29). Om folk således får delta i styret via allmän debatt och periodiska val av ämbetsmän så kommer de frivilligt att åtfölja

regeringsbeslut (Holmes, 1995: 30). Anledningen till att de väljer att åtfölja regeringsbesluten är för att de genom att känna sig delaktiga till dom även känner att de är legitima.

Demokrativärdet säger dock inte så avsevärt mycket om medborgarens informationsbehov. För en rent funktionell variant baserad på reproducerandet av legitimitet för staten så verkar inte medborgaren behöva någon större mängd information men om man tar sig närmare Tocqueville och försöker motivera hur reproduktionen fungerar så verkar det kunna finnas ett större informationsbehov.

4.2 Analysverktyget

Huvudsakligen finns det två mer konkreta slutsatser att dra från ovanstående genomgång: för det första så säger merparten av de demokrativärden vi berört inte särskilt mycket *konkret* om medborgarens roll. För det andra så kan vi konstatera tre önskemål på medierapporteringen. Enligt värdet att demokrati leder till goda beslut så finns det ett starkt önskemål om att medierapporteringen ska vara relevant för det beslut som ska fattas, enligt värdet att demokrati leder till goda regeringar så är önskemålet att medierapporteringen ska fokuseras på karaktärsbeskrivningar av makthavare och folk som aspirerar till att bli makthavare samt enligt värdet att demokrati leder till goda medborgare så finns det ett önskemål om en så bred medierapportering som möjligt.

Eftersom bredd i informationsutbudet verkar vara en förutsättning för de flesta former av demokrati så hamnar denna aspekt av medierapportering inte riktigt inom vårt analysområde. Vi är mer intresserade om vilken *inriktning* medierapporteringen bör ha framför dess omfång och därför upplever vi att det här huvudsakligen går att urskilja en skiljelinje mellan två olika typer av informationsbehov. Närmare bestämt mellan ett behov av information rörandes beslut i enskilda politiska frågor, så kallade sakfrågor, och information rörandes politiska makthavare. Denna skiljelinje har vi valt att rita upp som en graderingsskala (fig.1).

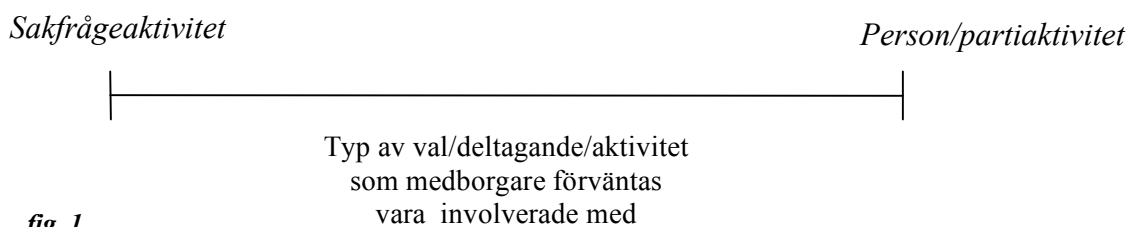

fig. 1

Sakfrågeaktivitet och personaktivitet utgör de polära punkterna på skalan. Dessa två punkter utgör dock främst idealformer och båda kan ofta existera i ett enskilt ställningstagande utan att för den sakens skull *nödvändigtvis* exkludera den andra polen. Sakfrågeaktivitet definierar vi dock som den form av medborgerligt deltagande där man förväntas ta ställning till någon form av mer specifik, enskild fråga som inte uttryckligen berör ställningstagande kring enskilda politiska individer, eller partier,

vilket vi benämnt ”person/partiaktivitet”. För att exemplifiera personaktivitet kunna beskrivas som den form av aktivitet en medborgare deltar i när han eller hon röstar i ett presidentval eller kommunval eller när man väljer att stöda ett särskilt politiskt parti där själva syftet med valet eller aktiviteten är att välja eller förhålla sig till en specifik person eller ett parti enbart i egenskap av deras karaktär.

För att fullt ut kunna förhålla sig till den eller den andra typen av deltagande tycks det fodras något annorlunda former av information eller innehåll. I fallet av sakfrågeval vore kanske exempelvis debattartiklar, paneldiskussioner och så vidare mer passande, medan i fallet av person/partival vore kanske mer personcentrerat innehåll på enskilda kandidater passande. I analysen så ser vi på tre stycken olika demokratiideal, den typ av informationsbehov en medborgare där skulle kunna tänkas ha och slutligen om personcentrerat innehåll lever upp till detta informationsbehov.

Innan detta sker så skall vi knyta an till hur vårt analysverktyg konstruerats, hur vi dragit slutsatserna kring vilken typ av deltagande som förväntas av medborgarna och slutligen vilken typ av information som massmedia bör tillhandahålla.

4.2.1 Klassificering 1 - Liberal demokrati

Då har det, efter mångt och mycket, blivit dags att sortera in det första demokratiidealet på vår skala. Vi börjar med liberal demokrati i detta fallet – som, med vad som sades tidigare i texten i åtanke, *initiiellt* ter sig relativt okomplicerad att placera in på skalan vilket kvickt visar sig vara inkorrekt. För att kort fårska upp minnet den tidigare summeringen av liberalismen som demokratideal (se 3.1.2) så gör vi oss påmind om vikten av separering av staten och det offentliga och det värde man tillskriver individens rättigheter. Man värdesätter med detta i åtanke den ”upplysta förståelsen” hos demokratiska medborgare. Den grundtanken återfanns inte bara hos en demokratidefinition formulerad av Dahl utan figurerar även hos Mills liberalt anknutna poneringar kring medborgarens möjligheter att påverka. Den typ av deltagande som en medborgare i en liberal demokrati förväntas göra är, i varje fall hypotetiskt sett, många och varierade. Exakt vilken typ av deltagande som man förväntas ägna sig åt är i stor grad beroende på vilken form av konstitutionellt arrangemang i staten medborgaren befinner sig i – men det finns trots detta vissa karaktäriserande egenskaper i liberal demokrati. Eftersom bevarandet av individens rättigheter ses vara av yttersta vikt så är ett välinformerat medborgarskap viktigt: individen förväntas se till att inte bara sina egna rättigheter skyddas utan även ytterligare medborgare.

På grund av detta är den liberala demokratin litet mer svårplacerad än de andra typerna av demokrati som tas upp senare: det finns utrymme i en liberal demokrati för såväl så kallade sakfrågeaktivitet såsom person/partiaktivitet. Som konsekvens av detta är vår bedömning att det blir rimligast att placera in denna abstrakta bild av liberal demokrati (som tidigare nämnt så ägnar vi ju oss att diskutera utopiska idealtyper och inte några konkreta statsformer) mer eller mindre i mitten av skalan.

Detta till trots är det intressant och möjligt för oss att nu göra fortsatta antaganden kring det innehåll som massmedia bör tillhandahålla. Vi har kontinuerligt arbetat utifrån det normativa antagandet att massmedias roll bör vara informerande och med

vår placering av liberal demokrati på vårt analysverktyg tycks det snarare att kraven på massmedia att faktiskt upprätthålla denna roll är högre, på grund av den nyanserade och blandade kompotten av val och aktiviteter som vår fiktionaliserade liberala medborgare måste vara förberedd att förhålla sig till. Att normativt tillskriva massmedia en informerande roll tycks på sätt och vis understödjas av viss redan befintlig liberal diskurs, där massmedia idealiserat av somliga gärna behandlas som en ytterligare "statsmakt" och har, som tidigare nämnt, en facilitatorsroll rörande den *offentliga diskursen* samt av *tillförlitlig information*, samt en viss "watchdog"-funktion (Neil, 2001) jämt mot staten. Dessa tre typer av massmedialt innehåll, för att nämna några, ligger i linje med en av våra tidigare diskuterade idéer, att det innehåll massmedia skall tillhandahålla varierar beroende på vilken variant av demokratiideal man anammar – det vill säga, innehållet måste reflektera de olika former av engagemang eller aktivitet en medborgare i sagda stat eller samhälle förväntas vara part av.

4.2.2 Liberal demokrati och personcentering

Personcentrerat innehåll (se 3.3.2) kan, något plattitydmässigt, sägas vara både positivt och negativt, allt beroende på vilken typ av politisk aktivitet som vår fiktive medborgare skall ta sig an.

För att rent konkret illustrera: ett av de viktigaste elementen av en liberal demokrati är skyddet av medborgarens, eller individens, rättigheter. För att skydda dessa rättigheter krävs en viss kännedom om händelser eller skeenden som är berör ens rättigheter på olika sätt. Massmedia porträtteras ofta att ha en "watchdog" eller övervakande funktion, som vi kallar det här efter, ur ett liberalt perspektiv. Personcentrerad rapportering kan här uppfattas som en aspekt av en trend som är något konträr till idéen av massmedia som övervakare samt om massmedia som en facilitator av tillförlitlig. I praktiken, för att för stunden avvika från den rent ideella diskussionen, sägs ofta personcentrerad nyhetsrapportering vara en del av en sorts fortgående kommersialisering eller popularisering av massmedia där den enskilde individen är mer ekonomiskt gynnsam att tillhandahålla innehåll kring – man undviker kanske att beröra den vidare politiska kontexten utan fokuserar på en enskild politisk aktör. Konsekvensen beskrivs ofta som att massmedia urholkas av sin informativa roll till fördel för material som i förhållande till annonsintäkter är gynnsamt men samtidigt dessvärre är mycket informativt bristande, eller vad som ofta bland kritiker kommit att kallas populistiskt eller "mainstreamat" innehåll (Neil, 2001). En bristande överblick hos massmedia, som personcentrerad rapportering innebär, utgör sålunda ett problem ett potentiellt tillförlitlighetsproblem ovanpå komplikationer för massmedias övervakandefunktion.

4.2.3 Klassificering 2 – Deltagardemokrati

Som tidigare nämnt präglas demokratidiskussionen av otydlighet och invärtes inkonsekvens och demokratiideal är förstås inget undantag. Vi använder oss av en variant av deltagardemokrati som tas upp av Held (1987), ursprungligen företrädd av Pateman och Macpherson. På vår skala ter det sig såsom att deltagardemokratin lägger tyngden vid sakfrågeaktivitet och alltså inte emfas på den enskilda individen eller partiet.

Kortfattat hävdar man att liberala idéer om personers frihet och jämlikhet och sålunda individens utvecklingsmöjligheter är inkorrekta på grund av att man förutsätter att relationerna mellan olika sociala och kulturella skikt och grupper faktiskt tillåter att formella rättigheter omsätts i praktiken. Detta är inte alls nödvändigt fallet, menar man. Att dessa fri- och rättigheter existerar formellt är av intet värde om de sedermera inte också har konkret, praktiskt innehåll (Held, 1987: 326). Vidare ses den liberala idén om en tydligt separerad civilt samhälle och stat som missvisande: staten infinner sig överallt för att systematiskt reproducera befintliga orättvisor. Om staten inte är fränskid det civila, såsom liberalismen hävdar, kommer medborgarna heller inte behandlas som fria och jämlika. Inga områden lämnas kvar inom den privata sfären.

Statens demokratisering måste istället bestå uti att göra parlament, statliga institutioner och så vidare betydligt mer öppna och ansvariga för medborgarna. Macpherson talar om en kombination av partipolitisk konkurrens (av en mer deltagardemokratisk sort) och direktdemokratiska organisationer. Pateman tillägger att deltagardemokrati främjar människans utveckling, ökar känslan av politiskt inflytande och minskar känslan av främlingskap (Held, 1987: 330). Lika rätt till egen utveckling kan enligt denna variant av deltagardemokrati endast nås i ett så kallat deltagarsamhälle som främjar människans utveckling såsom Pateman menar. Den individuella medborgarens deltagande hålls väldigt högt. I och med detta så hänvisar vi till något som togs upp tidigare i texten, nämligen Dahls kriterier på den demokratiska processen. Enligt detta kriterium så kräver involverade eller medobergligt deltagande ett upplyst *demos* – detta för att de bäst skall *kunna* delta, veta vilka alternativ som är bäst, et cetera.

I en deltagardemokrati består på grund av detta massmedias roll som informatör i att föra fram ett särskilt varierat innehåll, som tillåter att medborgarna sätter sig in en mängd olika frågor. Lämpligtvis bör innehållets bredd reflektera det spektrum av deltagande som finns i samhället i allra största mån.

4.2.4 Deltagardemokrati och personcentrering

Utmärkande deltagardemokrati är ju, som namnet antyder, *deltagande*. Oavsett om man håller sig till den variant Held presenterar eller en mer generell konception av deltagardemokrati. Detta demokratiideal lägger stor fokus på de stimulerande effekterna av att medborgarna engagerar sig och i stor utsträckning deltar i det politiska livet. Personcentrerad rapportering kan, intressant nog vara passande här: deltagardemokratin som vi diskuterar premierar nämligen partiföreträdarens ansvar mot medborgarna. Partipolitiken är förvisso omformad och betydligt mer ”deltagande” och öppen, men samtidigt blir den enskilde partiföreträdaren mycket mer ansvarig inför de man företräder. Nyhetsrapportering eller annat innehåll som på ett eller annat sätt förmedlar information om hur dessa sköter sig kan därför vara positivt. Däremot så är det fortfarande i det deltagardemokratiska fallet så att individuellt handlande från partiföreträdarens sida måste bedömas utifrån spörsmålen som individen har *handlat i*. Sakfrågeinformation är därför minst lika om inte mer viktig – för att något verkligt ansvarstagande skall finnas hos politiska företrädare måste massmedia sålunda istället tillhandahålla information avsedd att medborgarna skall kunna dels engagera sig, men även bedöma fattade beslut. Ett annat argument är att personcentrerat innehåll utgör en hindrande snävhet i massmedialt innehåll, där breda och omfattande frågor kan komma i skymundan.

4.2.5 Klassificering 3 – Republikanism

Republikanismen utgjorde ursprungligen kanske inte ett huvudsakligen demokratiskt ideal utan var snarare en kombination av demokrati, aristokrati och monarki – detta klassiska arrangemang låg bland annat till grund för Storbritanniens författning. Den republikanska traditionen delar många värderingar med den klassiska atenska demokratin i att människan till sin natur var en social och politisk varelse och att en god medborgare är en människa med medborgaranda som deltar i en politisk sammanslutning. Medborgarna är sedermera varandras likar – och inget politiskt system kan vara legitimt om det utesluter eller minimerar folkets delaktighet i styrandet (Dahl, 1999: 36). På vår skala hamnar republikanismen mest åt person/partiaktivitet-hållet av de tre demokratiideal vi klassificerat. Medborgarens roll består här i huvudsak av att rösta fram representanter eller ”politiska eliter” samt förhålla sig till beslut tagna av dessa.

Den klassiska republikanismen kom senare att utvecklas i samband med bland annat den amerikanska självständigheten och formulerandet av den amerikanska konstitutionen lade allt starkare fokus på republikanismens demokratiska element – närmare bestämt, på demokratiska element i själva författningen. Man lade större tilltro till *folkets* möjligheter att åstadkomma gott styre. Folkets bästa låg, i denna variant, helt enkelt i folkets väl. Detta går att kontrastera mot den klassiska republikanismen som i högre utsträckning ansåg att författning, eller konstitutionens roll var att balansera det (obildade) folkets vilja mot elitens.

Konstitutionen enligt denna nyare republikanism bör ha som uppgift att skapa ett system som förhindrar, eller i varje fall minskar riskerna, av den benägenhet hos despoter eller privilegierade eliter att tillförsäkra sig makt över folket. Det läggs därför mycket stor vikt inom republikanism, över huvud taget, på förhindrandet av maktkoncentration (Dahl, 1999: 37). Hur problemet med maktkoncentration skall lösas varierar beroende på om man är ”demokratisk republikan” eller klassisk republikanism. I USA löstes detta problem genom en konstitutionell maktuppdelning: det legislativa, exekutiva (verkställande) och dömande (juridiska) makten. Skyddet av individen mot arbiträr statlig makt hänger dock inte bara på denna typ av institutionella lösningar – ett vanligare arrangemang är utökad demokrati. Då avses inte så mycket ett ökat deltagardemokratiskt eller direktdemokratiskt engagemang och inte heller i att lagar och förordningar undantagslöst måste ses som grundade i folkviljan för att vara legitima. Istället så förespråkas det en form av vad som benämnts kvalificerad populism (plato.stanford.edu, 2007-05-18). Detta innebär snarare att befolkningen ges mycket större möjligheter att hålla sina representanter till ansvar i efterhand och effektivt opponera sig mot beslutprocesser. Denna moderna variant av republikanism syftar till att dels, genom att dela upp den statliga makten i ett antal separerade institutioner, skydda folket mot arbiträrt maktutövande, dels att skapa en inomstatlig maktbalans mellan politiska eliter.

4.2.6 Personcentrering och republikanism

För att nu en sista gång besöka vår fiktionala medborgare som denna gång får uppgiften att iträda rollen av en individ boendes i en republikansk demokrati. Vad för

sorts information vill då han eller hon ha? Då medborgaren i den republikanska demokratin kan förvänta sig behöva göra val rörandes partier eller enskilda personer bör lämpligtvis den information massmedia tillhandahåller vara av en personcentrerad sort. Det känns också nu förhållandevis svårt att elaborera vidare på denna punkt utan att onödigt repetera sådant som tidigare sagts.

5. Sammanfattning

I stora drag anser vi att vi lyckats med att styrka det normativa påståendet vi gjort tidigare: massmedia bör ha en informerande roll i demokratiska samhällen. Våra slutsatser är förmodligen föga förvånande, massmedia bör vidare tillhandahålla den typen av information som bäst komplementerar den ena eller andra typen av medborgerligt engagemang. Typer som varierar beroende på vilket demokratiideal ett samhälle är uppbyggt kring, vi använde ganska arbiträrt personcentrering för att demonstrera detta. Det vi fann var att personcentrerad rapportering (och andra former av personfokuserat innehåll) kan vara lämpligt förutsatt att den verkligen reflekterar informationsbehovet anknutet till de val eller det politiska engagemang en medborgare förväntas göra eller delta i.

Man skulle lätt kunna hävda att detta är en trivial sanning, det var väl kanske inte helt oväntat att den information som massmedia för ut bör reflektera medborgerligt engagemang, givet att massmedias roll i samhället var en informerande sådan. Detta må vara sant, men vi menar ändå på att resultatet täpper till en lucka som det oss veterligen inte skrivits särskilt mycket om.

Källförteckning

- Lovett, Francis, "Republicanism", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2006 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <http://plato.stanford.edu/archives/sum2006/entries/republicanism/>.
- Raphael, D.D, "Problems of Political Philosophy – 2nd Ed.", 1990 London: Macmillan Press Ltd.
- Cohen, Juan, - Arato, Andrew, "Det civila samhället och den politiska teorin" 1993 Göteborg: Daidalos
- Dahl, Robert A., "Democracy and its Critics", 1989 London: Yale University Press
- Dahl, Robert A., "Demokratin och dess antagonister", 1999 Stockholm: Ordfront
- Hyland, James. L, "Democratic Theory – The Philosophical Foundations", 1995 New York: Manchester University Press
- Estlund, David "Making truth safe for Democracy"s. 71-100 i *The Idea of Democracy* Copp, David – Hampton, Jean – Roemer, Johan E. (red.) New York: Cambridge University Press 1995
- Holmes, Stephan "Tocqueville and Democracy" s.23-63 i *The Idea of Democracy* Copp, David – Hampton, Jean – Roemer, Johan E. (red.) New York: Cambridge University Press 1995
- Arneson, Richard J. "Democratic Rights at National and Work-based Levels", s.118-148 i *The Idea of Democracy* Copp, David – Hampton, Jean – Roemer, Johan E. (red.) New York: Cambridge University Press 1995
- Pickles, Dorothy, "Democracy" 1971 London: Methuen Co Ltd
- Weibull, Lennart – Hadenius, Stig, "Massmedier – En bok om press, radio & TV" 2003 Stockholm: Albert Bonniers Förlag
- Weale, Albert, "Democracy" 1999 London: Macmillan Press
- Tännsjö, Torbjörn "Populist Democracy: A Defence" 1992 London: Routledge
- Ross, Alf "Varför Demokrati?" 2003 Stockholm: Santérus
- Schumpeter, Joseph A. "Capitalism, socialism and democracy" 1992, London: Routledge

- Petäjä, Ulf "Varför yttrandefrihet?: om rättfärdigandet av yttrandefrihet med utgångspunkt från fem centrala argument i den demokratiska idétraditionen." 2006 Växjö: Växjö University Press
- Falkheimer, Jesper, "Medier och kommunikation – en introduction" 2001 Lund: Studentlitteratur
- Liedman, Sven-Eric, "Från Platon till Kriget mot Terrorismen", 2005 Stockholm: Albert Bonniers Förlag
- Wohlgemuth, Daniel "Aktiva medborgare – hur går det med representativiteten?", 2003 s. 165-214 i *Demokratins Mekanismer*, Gilljam, Mikeal – Hermansson, Jörgen (red.) Malmö: Liber
- Hague, Rod – Harrop, Martin, "Comparative Government and Politics – an introduction", 2004 New York: Palgrave Macmillan
- Netanel, Neil *Is the Commercial Mass Media Necessary, or Even Desirable, for Liberal Democracy?* 2001 (artikel)
- Parkinson, John, *Rickety Bridges: Using the Media in Deliberative Democracy*, 2006 i *British Journal of Political Science* Vol 36, #1 s. 175-183
- Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikeal – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, "Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad" 2004 Stockholm: Norstedts Juridik AB